

Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından
KINALIZÂDE ALİ EFENDİ'NİN
AHLÂK-Î ALÂ'Î ÜZERİNE OKUMALAR

2. Baskı

Editör: Bahri ATA

Fatih Çetintürk
Cahit Çürük
Aydan Ustaoğlu
Hülya Karaçalı Taze
SümeYra Kaşevklioğlu
Çiğdem Kozaner

 PEGEM
AKADEMİ

Editör: Doç. Dr. Bahri ATA

**Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından
KINALİZÂDE ALİ EFENDİ'NİN AHLÂK-Î
ALÂ'Î ÜZERİNE OKUMALAR**

ISBN-978-605-364-204-6

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Ekim 2011, Ankara

2. Baskı: Mart 2015, Ankara

YayınYönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Selda Tunç

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Sarıyıldız Matbaacılık Ltd. Şti

İvogsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 523. Sk. No: 31

Yenimahalle-ANKARA

(0312 395 99 94)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 23593

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet:www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

Önsöz

2010-2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Eğitim Klasikleri İncelemeleri adlı yüksek lisans düzeyinde açtığımız derste yeni bir yaklaşım benimsedik. 2009'da Alman filozof J. G. Fichte'nin (1762-1814) Alman Ulusuna Söylevi adlı kitabını Türkiye'de hangi aydınlarımız, nasıl okumuştur? gibi bir soruya yanıt aramaya çalıştık.

Bu yıl ise Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâî adlı eserini günümüz sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde a) Vatandaşlık Eğitimi, b) Değerler, c) Eğitimin İçeriği d) Öğretim Yöntemleri, e) Öğretmenlik Mesleği ve Disiplin ve f) Mesleki Eğitim kategorileri bağlamında nasıl okunabilir? sorusuna yanıt aradık.

Araştırma kategorilerini belirlemek konusunda Alan Cohen ve Norman Garner'ın (1967) Eğitim Düşünce Tarihinde Okumalar (Readings in the History of Educational Thought) adlı kitabı oldukça işimize yaradı. Bu değerli çalışmadan bizi haberdar eden Hocam Cavit Binbaşıoğlu'na ayrıca teşekkürü bir borç biliriz. Her bir akademisyen adayını arkadaşımız bir kategori açısından Ahlâk-ı Alâî'yi yeniden okumaya çalıştı. Hüseyin Algül ve Ahmet Kahraman'ın Tercüman 1001 Temel Eser için hazırladıkları Ahlâk-ı Alâî'nin sadeleştirilmiş çevirilerini kullandık. Dr. Ayşe Sıdika Oktay'ın (2005) Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâî adlı çalışmasından da oldukça yararlandık. Böylece ortaya çıkan araştırma sonuçlarını daha geniş bir okuyucu kitlesi ile paylaşmak istedik. Böylece bu kitap ortaya çıktı.

Günümüz Batı literatürünü incelediğimizde Avrupalı meslektaşlarımızın Avrupa kıtasının düşünce tarihinde önemli yeri olan Erasmus, Comenius, Pestalozzi, Herbart gibi düşünürlerin yapıtlarını çağdaş bakış ışığı altında sürekli ve yeniden yorumlandıklarını görmekteyiz. Türkiye'de ise Tanzimat sonrası batılılaşma hareketi ile başlayan süreç, alanıyla ilgili bilimsel düşünce üretmede yerli kaynaklara yeterince önem vermeyen ve hatta küçümseyen sözde aydınların yetişmesine yol açmıştı. Özellikle eğitim bilimi kitaplarında yabancı kaynaklara

oldukça sık atıf yapılırken, bu coğrafyanın kendi kaynaklarına neden atıf yapılmadığını anlamakta güçlük çekiyoruz. Bu çerçevede 1910'lu yıllarda Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâ'î'ye en son atıflardan birine İbrahim Alaettin Gövsa'nın Çocuk Ruhı kitabında rastlamaktayız. Hemen her sosyal bilimci kendi alanıyla ilgili yerli kaynakların satır aralarını çok iyi okumalı, hazır yabancı kuramlarla kendi toplumu anlamaya çalışma zihinsel tembelliğinden vazgeçebilmelidir.

Ancak bu tür okumalar yaparken, bazı Avrupalı meslektaşlarımızın düştüğü hataları tekrarlamamalıyız. Örneğin Pestalozzi'nin eserlerinin çağdaş okumalarıyla ortaya çıkan Pestalozzi imgesi, hakiki ve yaşamış Pestalozzi'den oldukça farklılaşmıştır. Elbette bazı Türk eğitim bilimcileri bu imgeyi de ülkemize ithal etmede oldukça başarılı oldular. Yerli kaynakları çağdaş bakış açılarıyla ele alırken, bizi böyle bir tehlikenin beklediğini hiç aklımızdan çıkarmamalıyız. İnsanoğlu bütün hayal gücüne ve girişimciliğine rağmen, yaşadığı çevrenin, toplumun, dönemin ve kültürün sunduğu olanaklar ile sınırlıdır.

Bugün kahvehane ve düğün gibi canlı sohbetlerin yapıldığı ortamlarda okuryazar olmayan yaşlı bir vatandaşımızın ağzından Kınalızâde'nin eserinde ifade ettiği bazı düşünceleri duyduğumuzda, bu düşüncelerin önemli bir kısmının, hâlâ bu topraklarda özellikle halk kültüründe bütün canlılığıyla yaşadığını anlıyoruz.

Dr. Oktay'ın belirttiği gibi Kınalızâde Ali Efendi Ahlâk-ı Alâî yazmayı 21 Eylül 1565 tarihinde bitirmişti. Bu da 2015 yılında bu eserin yazılışının 450. yıldönümü olacağı anlamına gelmektedir. Umarız, elinizdeki bu kitap, pek çok sosyal bilimcinin ve eğitim bilimcinin Ahlâk-ı Alâ'î'yi çok yönlü olarak okumaya tabi tutması için bir başlangıç olur.

Editör: Bahri Ata

Teknikokullar-Ankara

İçindekiler

Önsöz	iii
İspartalı Bir Eğitimci: Kınalızâde Ali Efendi ve Hayatı, (Fatih Çetintürk)	3
Eserleri	3
Türkçe Eserleri	3
Arapça Eserleri	3
Kaynakça	6

1. Bölüm

Cahit Çürük

Kınalızâde Ali Efendi ve Vatandaşlık Eğitimi, ...	7
Giriş	7
Vatandaşlık Eğitimi	8
Vatandaşlık	8
Vatandaşlık Bilgisi	8
Vatandaşlık Eğitimi	9
Kınalızâde ve Vatandaşlık Eğitimi	11
Günümüzdeki Sosyal Bilgiler Derslerindeki Vatandaşlık Eğitimi İle Kınalızâde Ali Efendi'nin Vatandaşlık Eğitiminin Karşılaştırılması	18
Kaynakça	20

2. Bölüm

Aydan Ustaoglu

Kınalızâde Ali Efendi ve Değerler	21
Değer Nedir?	22
Değer Eğitimi	23
Değer Eğitimi Yaklaşımları	24
Değeri Doğrudan Öğretmek, Telkin Etmek	24

Değerleri Belirginleştirme, Değer Açıklamak.....	25
Değer Analizi.....	25
Ahlâki Muhakeme	26
Kınalızâde Ali Efendi ve Değerler	27
Adalet Değeri.....	27
Aile Olabilme Değeri.....	28
Dostluk Değeri	28
Dürüstlük Değeri	29
İyilik Değeri	30
Sevgi ve Saygı Değerleri.....	31
Yardıms severlik Değeri.....	31
Temizlik ve Sağlık Değeri	32
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Değerleri İle Kınalızâde'nin Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Karşılaştırılması	32
Sonuç.....	34
Kaynakça.....	35

3. Bölüm

Hülya Karaçalı Taze

Kınalızâde Ali Efendi ve Eğitimin İçeriği	37
Giriş.....	37
İçerik Tanımı	37
İçerik Seçiminin Kriterleri	38
Kınalızâde ve Eğitimin İçeriği.....	42
Günümüz Sosyal Bilgiler Dersi İçeriği	44
Günümüz Sosyal Bilgiler Dersi İçerik Anlayışı İle Kınalızâde'nin İçerik Anlayışının Karşılaştırılması	48
Sonuç.....	49
Kaynakça	50

4. Bölüm

Sümevra Kaşvevkiöğlu

Kınalızâde Ali Efendi ve Öğretim Yöntemleri	51
Giriş.....	51
Öğretim Yöntemi Nedir?	52
Yöntem Seçimini Etkileyen Faktörler.....	52
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntemler.....	55
Anlatım Yöntemi	58
Soru-Cevap Yöntemi	59
Gösteri Yöntemi	59
Örnek Olay Yöntemi.....	60
Tartışma Yöntemi	61
Problem Çözme Yöntemi.....	62
Proje Temelli Öğrenme Yöntemi	62
Gözlem, Ders Gezisi ve İnceleme Yöntemi	63
Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-î Alâ'î Adlı Kitabında Kullandığı Anlatım Stili ve Öğretim Kaygıları.....	63
Hikâyelerden Yararlanma	63
Şiirlerden Yararlanma	66
Benzetmeler	66
Ünlü Kişilerin Sözlerinden Yararlanma	67
Sonuç.....	69
Kaynakça.....	70

5. Bölüm

Fatih Çetintürk

Kınalızâde Ali Efendi, Öğretmenlik Mesleği ve Disiplin	71
Giriş.....	71
Öğretmenlik Mesleği ve Kınalızâde'ye Göre Öğretmenliğin Gerekleri.....	72
Disiplinin Önemi ve Kınalızade'nin Disiplin Anlayışı	78
Sonuç.....	87
Kaynakça	88

6. Bölüm

Çiğdem Kozaner

Kınalızâde Ali Efendi ve Mesleki Eğitim	89
Giriş.....	89
Mesleki Eğitim.....	90
Türkiye'de Mesleki Eğitimin Tarihçesi	92
Cumhuriyet Öncesi Dönemde Mesleki Eğitim	92
Kınalızâde Ali Efendi ve Mesleki Eğitim	94
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Meslek Eğitimi ve Kınalızâde Ali Efendi'nin Meslek Eğitiminin Karşılaştırılması	99
Sonuç.....	100
Kaynakça	101
Kişi İsimleri Dizini	102
Kavram Dizini.....	103

Ispartalı Bir Eğitimci: Kınalızâde Ali Efendi ve Hayatı

Fatih ÇETİNTÜRK

Kınalızâde Ali Efendi 1510 (H. 916) yılında Isparta'da doğmuş, 1572 yılında Edirne'de vefat etmiştir. Asıl adı Alâ'ad-dîn Alî b. Emrullah'tır. Babası Mîrî mahlaslı Kadı Emrullah Efendi, dedesi Fatih Sultan Mehmet'e şehzadeliği sırasında hocalık etmiş ve padişahın takdirini kazanmış Abdülkâdir Hamîdî'dir. Bu sebeple Kınalızâde Ali Efendi bazı kaynaklarda, Ali Çelebi ibn Emrullah ibn Abdülkâdir el Hamîdî olarak baba ve dedesinin isimleriyle anılmaktadır. Dedesi Abdülkâdir Hamîdî sakalına kına yaktığından evlât ve ahfadı Kınalıoğulları manasına gelen Kınalızâde olarak tanınmıştır (Öztürk, 1990:59 ve Kınalızâde, 1964:9).

Kültürlü ve alim bir aileden gelen Kınalızâde ailesinin bulunduğu konum gereği iyi bir eğitim görmüş, devrin ileri gelen hocalarından ders almıştır. İlk tahsiline memleketi Isparta'da başladıktan sonra İstanbul'a gelerek eğitimini burada sürdürmüştür. Akrabası Kazasker Kadri Efendi'den ilk eğitimini almış ve daha sonra devrin liseleri durumunda olan Mahmut Paşa, Davut Paşa ve Atik Ali Paşa Medreselerinde Ma'lûl Emîr Efendi, Müderris Sinan Efendi, Merhaba Efendi ve Kara Salih Efendi gibi önemli hocalardan eğitim almış, sonra döneminin en önemli üniversiteleri arasında sayılan ve Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan Sahn-ı Seman medresesine geçmiştir. Gayretiyle, hocası Çivizâde'nin takdirini kazanmış ve eğitimini başarıyla tamamlamıştır (Oktay, 2005:191 ve Öztürk, 1990:59-60).

Eğitimini tamamladıktan sonra d6nemin tanınmış Őeyh6lislama Ebussu6d Efendi tarafından 1541 yılında Edirne'de ki H6s6m6ddin Medresesine m6derris tayin edilmiştir. Burada 3 yıl 6alıştıktan sonra sırasıyla, Bursa'da bulunan Hamza Bey Medresesine (1546) yine Bursa'da Veliyy6ddinoğlu Ahmet Paşa Medresesine (1548) sonra K6tahya'da R6stem Paşa tarafından yaptırılan ve Medrese-i Cedide olarak anılan yeni medreseye tayin edilmiştir (1550). İلمي bilgisi ve başarısı sayesinde buradan R6stem Paşa'nın İstanbul'da ki medresesine (1551) ve 1553'de Haseki Medresesine tayin edilmiştir. Eserleri ve ilmi bilgisi devrin devlet ve ilim adamlarının g6z6nden ka6mayan Kınalız6de 1555'de Sahn-ı Seman medreselerinden birine ve 1558'de S6leymaniye medresesine tayin edilmiştir.

Burada beş yıl hocalık ettikten sonra 1563'de şam kadılığına g6nderilmiştir (6zt6rk, 1990:60). Kınalız6de Ali Efendi en meşhur eseri olan Ahl6k-ı Al6'yi şam kadısı iken 1563-1565 senelerinde yazmıştır (Kınalız6de, 1974:287). T6rk6e olarak kaleme alınan bu eser Suriye Beylerbeyi Ali Paşa'ya ithaf edilmiş ve ona nisbetle ismi Ahl6k-ı Al6'ı olarak konulmuştur. Eser, 1832'de (h. 1248) Mısır'da bulunan Bulak matbaasında basılmıştır (Kınalız6de, 1964:18 ve 6zt6rk, 1990:66).

şam kadılığında d6rt yıl kaldıktan sonra 1566'da Kahire kadılığına atanmış, buradan sonrada Bursa ve Edirne kadılıklarında bulunmuştur. 1570 yılında İstanbul kadılığına getirilmiştir. M6derrislik ve kadılık g6revlerindeki 6st6n başarısı Kınalız6de Ali Efendi'yi 1571'de Anadolu Kazaskerliğine taşımuştur. Aynı yıl Anadolu Kazaskeri olarak Sultan II. Selim'in mahiyetinde Edirne'ye gitmiş; burada daha 6nce yakalandığı nikris hastalığı sert kış Őartlarında arttığından 1572 yılında Ramazan ayının 5. g6n6nde 63 yaşında vefat etmiştir (Oktay, 2005:195-196 ve 6zt6rk, 1990:61). Naaşı devlet erkanının da katıldığı geniş bir topluluk tarafından İstanbul yolunda Seyyid Cel6li t6rbesi civarında N6zır 6eşmesi denilen mezarlığa g6m6lm6ştir.

Eserleri

Kınalızâde Ali Efendi ilmi kariyeri ve çok yönlü kişiliğine uygun olarak değişik konularda pek çok eser yazmıştır. Bunlardan bir kısmı Türkçe bir kısmı ise Arapçadır. Ancak bu eserlerin birçoğu tanınmamaktadır bu ise Kınalızâde'nin gerçek değerinin ortaya çıkmasını ve tam anlamıyla anlaşılmasını engellemektedir. Aşağıda Kınalızâde'ye ait olan Türkçe ve Arapça eserler verilmiştir (Oktay, 2005:206-209):

Türkçe Eserleri

1. *Ahlâk-î Alâ'î*
2. *Münşeât-ı Kınalızâde*
3. *Divân*
4. *Târih-i Kınalızâde*
5. *Muammeyât*
6. *Nüzhet-nâme*
7. *Kaside fi medhi'n-Nebi, Manzûme (Mulemma)*
8. *İnşâ-i atik*
9. *Risâle-i vucûd*
10. *Siyer-i Nebi ve târih-i hulefa (Kitabın Kınalızâde'ye aidiyeti şüphelidir)*

Arapça Eserleri

1. *el-İs'âf fi ahkâmi'l-evkâf*
2. *Risâle fi vakfi'n-nukûd*
3. *Hâşiye-i Durer ve Gurer (ilâ nısfihî) veya Hâşiye ale'd-Dürer ve'l-Gurer li Molla Hüsrev*
4. *Hâşiye alâ kitâbi'l-kerâbeti mine'l-Hidâye, Hâşiye alâ kitâbi'l-Hidâye*

5. *Risâletü's-seyfiyye*
6. *Risaletü's-kalemiyye*
7. *Risâle fi mufâharati's seyf ve'l-kalem*
8. *Hâşiye (veya Ta'ikât) alâ Hasan Çelebi li-şerhi'l-Mevâkıf*
9. *Tecrîd hâşiyesi, veya Hâşiye alâ şerhi Tegrîdi'l-akâid li Seyyid Şerîf Gürcânî*
10. *Hâşiye ale'l-Keşşâf li'z-Zemahşeri*
11. *Hâşiye alâ Envâri't-tenzîl li'l-Beyzâvi*
12. *Şerhu Kasîdeti'l-bürde*
13. *Risâle fi tahkiki bahsi nefsi'l-emir*
14. *Tehzîbuş-şekâik fi tahrîbi'l-hakâik*
15. *Bahs fi i'rabu'l-Kur'ân veya el-Muhâkemâtü'l-aliye fi'l-ebhâsi'l-razaviyye fi i'rabi ba'zî'l-âyi'l-Kur'âniyye*
16. *Risâle fi'l-muhâkema beyne Ebî Hayyân ve tilmizihi li Bedreddîn el-Gazzî eş-Şâmî*
17. *Hâşiye şerhu'l-Kâfiye li'l-mevlâ Abdurrahman Câmî*
18. *Tabakâtü'l hanafiyye*
19. *Muhtasar fi zikri tabakati'l-hanefiye*
20. *Tabakâtü'l-müctehidîn*
21. *Risâle fi beyâni'l-istilâhâtü'l-mutedâvilât fi kütübi'l-fıkh veya Risâle fi tabakâti'l-mesâ'il*
22. *Risâle fi'l-gasb*
23. *Risâle fi'l-vücûdi'z-zihnî*
24. *Risâle fi letâfi'l-hamse*
25. *Risâle fi beyâni deverâni's-sufiyye ve raksihim*
26. *Risâle fi hakkî'd-deverân ve'z-zikri'l-cebrî*
27. *Risâle fi hüsnü'd-deverân*

Kınalızâde Ali Efendi kaleme aldığı eserlerle Osmanlı Devleti'nin ilim ve kültür alanında en parlak dönemini yaşadığı 16. yüzyıla büyük katkı sağlamıştır. Kuvvetli bir hafızaya sahip olan Kınalızâde Türkçe kadar Arapça ve Farsçada da derin bilgiye sahiptir. Yazdığı bütün eserlerde kullandığı üslup ve konulara değinişindeki incelik bunun en güzel kanıtıdır.

Kendimde bir Ispartalı olarak, Kınalızâde Ali Efendi gibi ilmi, edebi ve ahlaki şahsiyeti çok yüksek bir eğitimci ve düşünürün gerçek değerinin bundan sonra yapılacak çalışmalarla ortaya çıkarılacağına ve bu büyük alimin yeni kuşaklara tanıtılacağına olan inancım büyüktür.

Kaynakça

- Aynî, M. A. (1939). Türk Ahlakçıları. İstanbul: Marifet Basımevi.
- Kınalızâde Ali Efendi (1964). *Ahlâk-î Alâ'î*, (haz. Hüseyin Algül), İstanbul: Kervan Kitapçılık.
- Kınalızâde Ali Efendi (1974). *Devlet ve Aile Ahlakı*, (haz. Ahmet Kahraman), İstanbul: Kervan Kitapçılık.
- Oktay, Ayşe S. (2005). *Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâ'î*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Öztürk, H. (1990). *Kınalı-zâde Ali Çelebi'de Aile Ahlâkı*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. Ankara: MN Ofset.

Kınalızâde Ali Efendi ve Vatandaşlık Eğitimi

1

*“Planınız bir yıl içinse pirinç ekin,
on yıl içinse ağaç dikin,
yüz yıl içinse insanları eğitin”*

Huang CHE

Cahit ÇÜRÜK

Giriş

Vatandaşlık eğitimi, vatandaşlık kavramının gelişimi ile başlamış ve vatandaşlık anlayışındaki gelişmeler doğrultusunda biçimlenmiştir. Vatandaşlık anlayışındaki temel değişimlerin, ulusların yaşadıkları siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişmeler ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Bu nedenle, her bir ulusun vatandaşlık anlayışı ve buna bağlı olarak uyguladığı vatandaşlık eğitimi birbirinden farklı olmuştur. Ancak, yaşanan kimi değişimlerin birçok ülkenin vatandaşlık anlayışını ve eğitimini derinden etkilediği söylenebilir (Ersoy, 2008:1).

Vatandaşlık eğitimi aslında büyük bir önem taşımaktadır. Ülkelerin geleceği vatandaşların niteliğine bağlıdır. Bu nedenle iyi bir geleceğe sahip olmak isteyen bir ülke vatandaş eğitimini ciddiye almalıdır. Ülkemizde de bu doğrultuda vatandaşlık eğitimine özellikle son yıllarda büyük önem verilmiştir. Vatandaşlık eğitimi disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmakla birlikte daha çok sosyal bilgiler dersi ile sağlanmaktadır.

Vatandaşlık Eğitimi

Vatandaşlık

Bir kişiyi bir devlete bağlayan uyrukluk (tabiiyet) bağına “vatandaşlık”, bir ülkeye uyrukluk bağı ile bağlı olan kişiye de “vatandaş” denir. Uyrukluk, bir kişi ile bir devlet arasındaki hukuksal bağıdır, etnik köken ile ilgili değildir (Kepenekçi, 2008:30).

Vatandaşlık bireylerin etkin, bilgili, sorumlu vatandaş olmayı öğrenmesine yardım edecek süreç olarak tanımlanır. Bu anlamıyla vatandaşlık, vatandaşlık eğitimi ya da vatandaşlık için eğitim olarak bilinir. Bu kapsamda vatandaşlık, bireylerin informal ya da formal eğitim yoluyla öğrendiği bir süreçtir (Ersoy, 2007:4).

Vatandaşlık Bilgisi

Vatandaşlık bilgisi, öğrencilerin etkili vatandaşlık becerileri ve değerlerini geliştirebilmeleri için gerekli temel vatandaşlık bilgisini içerir. Vatandaşlık bilgisinin etkili vatandaşlık eğitiminde önemi büyüktür. Vatandaşlık bilgisine sahip olmanın yararları şöyle sıralanabilir (Branson, Akt. Ersoy, 2007:7).

- Vatandaşlık bilgisi demokratik değerlerin benimsenmesini sağlar. Yeterli vatandaşlık bilgisine sahip olan bireyler vatandaşlık değerlerini daha iyi benimserler.
- Vatandaşlık bilgisi siyasal katılımı destekler. Yeterli vatandaşlık bilgisine sahip olan bireyler toplumsal ve siyasal alana daha fazla katılırlar.
- Vatandaşlık bilgisi bireylerin, bir vatandaş olarak gereksinimlerini anlamalarını sağlar.
- Yeterli vatandaşlık bilgisine sahip olan bireyler, vatandaşlık konusunda kendilerine güvenirlere.
- Yeterli vatandaşlık bilgisine sahip olan bireyler, yerel ve ulusal yönetimi etkileyebilir ve vatandaşlık haklarını kullanabilirler (Ersoy, 2007:7).

Vatandaşlık Eğitimi

Eğitim-öğretimin, devletin gözetim ve denetimi altında olması devletçi anlayışın gereği olarak görülüp, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından itibaren eğitim sistemimizin belirgin bir özelliği olmuştur. Okullardaki öğretim, devletin siyasî anlayışı doğrultusunda şekillenmiş, 1922'de saltanatın kaldırılmasına kadar Osmanlı Devleti'nde Osmanlıcılık devletin temel ideolojisi olmuştur. Okulun temel görevlerinden birinin, devlet anlayışının ve yönetim biçiminin meşruiyetini yeni nesillere aktarmak olduğu göz önünde bulundurulursa bu durum oldukça normaldir. Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda terbiyenin dinî mi, millî mi olması gerektiği konusu tartışılmış, tartışmalar terbiyenin millî olması gerekliliğiyle son bulmuştur. Millileştirilmiş eğitim, yerel, dinî, etnik, kültürel aidiyetlerin üzerinde bir üst kimlik ve aidiyet merkezi olarak kurulan millî kimliğin topluma benimsetilmesinde merkezî bir rol üstlenmiştir (Caymaz, 2007:11-12). Ülkemizde okullardaki öğretimin amacı 'iyi vatandaş' yetiştirmek olarak görülmüş, dersler de bu anlayışa göre tasarlanmıştır (Keskiner, 2007:1).

Örgün eğitimin ilk adımı temel eğitimidir. Temel eğitim kurumlarında resmi ya da örtük programlar aracılığıyla vatandaşlık eğitimi gerçekleştirilir. Ülkemizde vatandaşlık eğitimi ilköğretim düzeyinde eğitim programında yer alan değerler, temel beceriler, derslerdeki kazanımlar, kulüp çalışmaları, okul meclis çalışmaları, başta vatandaşlık ve insan hakları ara disiplin kazanımları olmak üzere diğer ara disiplin kazanımları aracılığıyla disiplinler arası bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir. Aslında İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programına (2005) bakıldığında birçok başlığın vatandaşlık eğitimi gerçekleştirilmeyi hedeflediği söylenebilir (Güven, Tertemiz ve Bulut, 2006:88).

Yeni sosyal bilgiler programı, yaratmayı hedeflediği insan tipi açısından yeni bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişim, sosyal bilgiler programının amaçlarının yanı sıra programın temel yaklaşımında da etkisini göstermektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler; çağın